

Цурантс цуцукун паххата

ХАБЫЛАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫБЫ 15 КҮНҮТТӨН ТАХСАР

A black and white photograph showing a large, dense crowd of people, primarily men, seated in rows. They appear to be attending a formal event, conference, or assembly. The individuals are dressed in mid-20th-century attire, including suits, sweaters, and collared shirts. The perspective is from the front of the seating area, looking back over the rows. The background is slightly out of focus, emphasizing the foreground and middle ground.

Д. СТРУЧКОВ.

Диагнал дагынш нийнээсээ болуусайн улахан концертаа, дискотекалаах сынналал кизэлтээр үгүсэлбөх килы мууунна. Харан каллаанна эрвэс өнөөх салот кизирлактар айлынчыллар. Бу курдук кыстык хаар нийн туран бирбит билдьялыктаах хүнзүргэ биридэстэригэр сөө түбүлэе бэрээхтэ даалалга дөөн-сүргэ мустан, уура-кетт сээрэгэлэе, астына үккүүлээн тарвастылар.

О.ЖИРКОВА

ПЕДАГОГ, ИИЭ — ДЬОНУННААХ КАНДИДАТ

Марияна
Алексеевна
Манасытова 1985 с.

СГУ омок
г н л о н
факультетик
ситиинилээхтик
б ү т э р з н .
Арыылаах орто
оскуолатыгар

французкай тыл
учууталынан 9 сыл
айыныылаахтык үлэһэбитэ. Бу

сылларга пионер баһаатайынан, түөлбө, киин штаб
начальниктарынан, Арыылаах оскуолатын идэлээх
союзтарын чилиэннэн, кэнники председателинэн
үлэлээбитэ. Художественнай самодеятельность
актыбынай кыттыылаах. Хайыскалаах идэрэ
туһаан бэлэмнири эрдэтэн таба өйдөөх,
дьосурдаах оһолору кытары үлэтин сабалаабыта. Ол
курдук, кытаы сир кыра оскуолатын үөрэгээнчилэрэ
французкай тыл олимпиадатыгар I миэстэлэри
ылалара. Арыылаах оскуолатынан барыта 10-тан
такса оро араас таһымнаах республикага
олимпиадаларга, конкурстарга кыайан, Туниска,
Швейцарияга, Францияга, Кореяга
стажировкаламмытара.

"Сыл бастын учуутала" улуустаагы,
республикатаагы конкурстар финалиста, туйгун
категориялаах учуутал, СР үөрэтиринтин туйгуна,
"Саха-Азия оһолоро" фонда стипендията Марияна
Алексеевна 1996 с. улуустаагы гимназияга
ыннырыллан үлэтин кэлбитэ. Сама сиргэ атын
таһымга тахсан, гимназияга омок тылын
кафедратын, учууталлар таһымнарын үрдэтэр
педагогическай мастарыскай салайааччытынан
үлэлээбитэ. 11 сыл улуустаагы французкай тыл
учууталларын методическай холбоһуктарынан
салайар. Бу сылларга 20-тэн тахса региональнай,
республиканскай олимпиадалар, конкурстар, 30-тан
такса "Кэскилгэ харды" ИПК-лар
кытайылаахтарынан бэлэмнээбитэ. 2002 — с.
кандидатскай диссертациятын көмүскээбитэ.

2002 с. ЧГФКСИ деканынан үлэлиир. Маника
бастагынан үөрэтми хаачыстыбага тупсарын туһугар
рейтинговай контуруолу киллэрэр. Бу сыл институт
экспериментальнай программга федеральнай
статуусу ыллары ситиһитэ.

2003 с. үөрэх управлениетыгар инновационнай
отдел начальнигынан үлэлиир. Үлэлээбит икки
сылын устата 8 оскуола "Сыл бастын оскуолаа"
республикатаагы конкурс хайыылаабынан
буоллулар. Наука үлэһиттерин уонна педагог-
чинчээчилэр Ассоциацияларын тэрийбитэ.
Ассоциация СР "Учуонай дьахталлар" лигаларын
филиалынан буолар. Бүгүн маника 14 педагогическай
уонна психологическай наука кандидаттара, 29
аспираннар улуус педагогтарын таһыма үрдүүрүгэр
үлэни тэрийэллэр.

Көбүлүүр бөлөх.

ДЕПУТАТ ҮЛЭТИГЭР МИН КӨРҮҮЛЭРИМ СҮРҮН ТОРУМНАРА

Быйылгы быһбар урагытын бары үчүгэйдик өйдүүр
буолуохтаахпыт. Бэйэни салайымы
услуубуйатыгар үбү-аһы тымыры нэһилиэк
депутаттарын боломуочууларыгар бэриллэр.

Норуоттан талыллыһыт депутат төрөөбүт
нэһиликтин, улуунун иннинэр сүтүхтэх эппистинэтин
толору өйдөөх туран, быһбарга кыттарга
быһаарынным. Элбэх туолбаты эрэннэриһик
баһарбыппын, ол эрэри эһиги итэҕэлитин биэрэр
түгэнигитигэр маннык сүрүн хайыскаларга үлэһитим.

1. Нэһилиэк Устаабын оноруу депутат саамай
эпкэттээх үлэтэ буолар. Нэһилиэк сайдыытыгар тус
сыйаллаах Програмаа оноруллуон наада.
Программанын көрүлүүбүт үп гыа сирин
сайдыытыгар, киин олохторхторо социальнай
көмүскэллээх буолууларыгар туһуланьахтаах,
көрүлүүбүт социальнай көмөлөр болдьобор
тиэрдиһилээхтээхтэр. Маныаха аналдаах сокуоннар
толору үлэһиттэргэ, депутат сокуон харабынан
дьонун-сэргэтин интэриһин көмүскүүрүтээх.

2. Бюджеттан ханнык эйгэзэ төлө үлэ-харчы
барарын быһаары — депутат бастагы сүрүн
боломуочууа. 2003 — 2006 сс. Чурапчы сэл.
тупсаран оноруу Программанын чэрчитинэн
уулуссалары салгыы оноруу, сирдаты, тэриһтэлэр,
уопсай, биридмилээн дьон дьыалар-уоттара,
уһаайбалара тупсарай көтүүүлээх буолууларыгар
былааннаах үлэ ытылларга ирдэһиллэр. Түбэ
сиригэр таһы киллэрин, уу, уот, суол, көрдүү,
уулуссалары сырдатты болпуруостара
быһаарыллыахтаахтар. Киин уокрук суола-ийэ
кыһааһын бары былаһыт. Сыһыа чаһынай дьыалэри
газтааһын болпуруоһа турар. Бюджет үбэ мунуугур
көдүүүтээхтик туһамыллар бэрээдэгэ
олохтонуохтаах.

3. Үөрэхтэриги, оһо, ыччат проблемалара хас
биридмилээн таарыйалларын өйдөөх, бу эйгэзэ 20-с
сылбын үлэһитим быһытынан, бэйэм дьыа кэргэн
ийтэ, улуус үөрэтиринтик үлэһитэ буолар туруаммын,
үөрэхтэригин ситимин көмүскүүр булааннаахтым.
Оскуола, уһууһа оһолорун билжитин таһымын
үрдэтигэ, үөрэтигэ-итиһигэ сана суоллары
көрдөөһүннэ салгыы үлэһитим. Ыччаты үлэ
мэстэлээх идэлэргэ эрдэтэн бэлэмнээх, туһаан
үөрэххэ ытыгыта туһуламмыт программа
оноруллуон наада. Нэһилиэк оскуолаларыгар улахан
болгомото ууруллара, учуутал, интээччи оруола
үрдүүр эрийиллэр. Ол иннитэн оһо тарилтэлэрхэр
үлэһитири специалистар оһолор, үлэһитири
услуубуйаларын тэрийи, учууталлар, интээччилэр
таһымнарын үрдэтэр курстарга сыдыалларын
хааччыны, специалистары олохсутуу
болпуруостара быһаарыллыахтаахтар. Бу аагтаммыт
үлэлэр доһуобуйа харыстабылын, спорт, культура
эйгэтин үлэһиттерин эмиз хабалларын өйдүүххэ
наада.

4. Пенсионердарга, инбэлиһтэргэ, элбэх оһоллох
ыалларга, агардаа дьомно болгомото, көмө
онорулларыгар үлэһитим. Киһилэр сокуонунан
хөрүлүүбүт чэпчэтиилэрэ миэстэтигэр хас
биридмилэригэр тийиһитин ситиһи уонна
контуруоллааһын.

5. Ыччат сарсыһыи күһүгэ эрэллээх, ол эбэтэр
үлэһээх буолуутугар Програмаа сунньунэн үлэ
ытыллыахтаах дии саныыбын. Эдэр ыччат, ордук
чорботон нэһилиэнньэ кыаммат аранатыттан,
үөрэххэ кыриитигэр, куоракка үөрэнэр-олорор
услуубуйатыгар, эдэр специалистар үлэ
булалларыгар тупса программа үлэһиттээх. Маны
таһыман ыччат сунньаланьын туһалаахтык атаарара
эмиз арыыланан хаалыа суохтаах. Талааннаах уонна
айар дьосурдаах ыччат салгыи сайдан, киэн эйгэзэ
тахсарыгар тирэх буолар суоллары көрдөөһүн.

АБЫИАХ ТЫНЫ, ЭЛБЭХ ҮЛЭНИ

Михаил Иннокентьевич
Сивцев 1963 сыллаахка бэс
мийн 17 күнүгэр Чурапчы
сэлиэнньэтигэр төрөөбүтэ.

1980 сылларга Чурапчы орто
оскуолатын наар үчүгэи
сыналарынан бүтүрбитэ. 1981

1983 сылларга Советскай армия кэкиһитигэр баран
сулууспалаан кэлэр.

1989 сыллаахка тыа хаһаайыстыбатын институтун
ситиһилээхтик бүтүрэн, зоотехник идэтин ылбыта.
Үлэтиг Субуруускай аатынан совхозтан сабалаабыта.
Улуустаагы киһи балыһыага 2000 сылтан кылаабынай
быраагы хаһаайыстыбанын үлэзэ солбуйааччынан
таһаарылаахтык үлэһити сыдыар.

Михаил Иннокентьевич талаана арыллан бу үлэтин
толору быһылаабыт киһи буолар. Ол курдук, киһи
туруорсуутунан (инициативатынан) 2000 — 2005 сылларга
Хайахсыкка, Соловьевка, Кытаһаахха участковай
балыһалар, Хадаарга, Чыкырга, Төлөйгө, Түйөзэ
фельдшерскай-акушерскай пууннар сана дьыалэрэ үлэзэ
кириһиттэрэ. Арыылаахха, Одьулуунна, Хатылыга
капитальнай оромуоннор ытыллыытыгар. Оһон тыа
сиригэр эмп үлэһиттэрэ үлэһити, ырыахтар эмизнэр
услуубуйалара тубуста.

Киһи балыһыага таас комплекс үлэзэ кириһитигэр
элбэх сыратын бэрэбэ. Комплекс хаһаайыстыбанын
блогун таһымтыгар, олоххо кириһитигэр элбэх тэрийэр,
үлэни ыылыта. Улууска балыһалар билжиги да эргэрибит
дьыалэрэ-уоттарга үлэһитилэригэр көрүү-испик элбэх
сыраны эрийэр. Оһон Михаил Иннокентьевич үлэһитигэр
бэриниллээх, тэрийэр дьосура улахан оруолаах.

Киһи балыһыа улуус общественнай олоһор
актыбынайдык кыттар. Оһон Михаил Иннокентьевич
үлэһитири коллективны түмэр, көбүлүүр оруола улахан.
Иһин энэр улуустар икки ардыларыгар ытыллар эмп
үлэһиттэригэ спартакиадаларыгар икки кыһыкты сылларга
биһиги киһи балыһабыт көмөһөндө бастагырыгар киһи
салайар үлэһиттэрэ быһаарылаах оруолаахтар.

Михаил Иннокентьевич киһи балыһа курдук элбэх
үлэһиттээх коллективка хайа баһарар үлэһити кытары
уопсай тылы булар, үлэтигэр ирдэһиллээх, тылын
ылынарар. Дьонно-сэргэзэ ытыктыллыах сыйаннаах,
хаһан баһарар наада буоллабына дьонно көмөлөһөрүтүн,
үлэтигэр кыһамныылааһын тэрийэр дьосуруунан
коллективыгар улахан авторитетынан туһанар.

Михаил Иннокентьевич улахан ыал ытык эбэда буолар,
түөрт улаатан эрэр кыргыттардаах.

Депутатка кандидат Михаил Иннокентьевич Сивцев
үлэтин сүрүн сыала-соруга:

1. Бэйэм уокрукпар медицинскай пуун үлэһитин,
туһугар туруулаһан үлэһитим.

2. Тубоольница сама дьыэтин тутууа ГО ГУ
роспотребнадзор ирдэһиллэрин туһуалларын
контуруоллуом.

3. Мурун-Тыымпыа уокругун электрическай уота
мөлөгүһүн саба подстанцияны туруоруулу тургэтээрэ
үлэһитим.

4. Сайыһыи кэмгэ хас биридмилэ ыалга водопроводунан
уу кэлэригэр үлэһитим.

Михаил Иннокентьевич сэлиэнньэ мунньаһын
депутатыгар кандидатынан турарын өйдүүбүн.

Көбүлүүр бөлөх.

БҮТҮН РОССИЯТААҒЫ ТЫА ХАҤААЙЫСТЫБАТЫН БИЭРЭПИНЭ БУОЛУОБА

Аһыһыт үбэ 90-с сылларыгар дьэрк дойду үрдүгүн
сүрүн эт-аһы онорорчуларынан киһинэн салаллар
сочколар, колхозтар, бөдөн тэриһтэлэр эбиг
буоллаһтарына, билгиги сиргэ, баайга-дуолга
чааһынай бас билгигэ олоһурут бааһынай
хаһаайыстыбалар, кооперативтар, биридмилээн дьон
хаһаайыстыбаларын онором. Таһаарар
бородууксууларынан кээмэйэ биллэрдики улаатта.
Кэлин уонунан сылларга экономика бары
салааларыгар, ол иһигэр тыа хаһаайыстыбатыгар,
рынок сыйдыһаһыыларга күүскэ кириһилэр. Ити
уларыһыылары учуоттаах тыа хаһаайыстыбатыгар
баар балаһыанчыалары толорутук көрдөрүүгэ
статистика сана ыымаһаах наада буоллулар. Оһон
2006 сыллаахха ытыллыахтаах Бүтүн Россиятаагы
тыа хаһаайыстыбатын биэрэпини сүрүн сыала иһиннэ
туһааньыллар.

Урукхуттан аграрнай регионунан биллибит Сахабыт
сиригэр биэрэпис кэмизгэр 350 улахан, орто, кыра тыа
хаһаайыстыбатын тэриһтэлэрин, 160 кэтэх
хаһаайыстыбалар, 4200 бааһы-аһа хаһаайыстыбалар,
предпринимателлэр, 240 родовой общиналар, 117,6
тыһыһычча биридмилээн хаһаайыстыбалар үлэһээр-
хамнастара үлэһитилээх. Оттон улууспутугар
биридмилээн 22 тыа хаһаайыстыбатын тэриһтэ, 280-
чэ бааһыһыдар, предпринимателлэр, 6000-тан тахса
биридмилээн ыал хаһаайыстыбалара хабыллыахтара.
Биэрэпис түмүктэринэн республикага социальнай-
экономическай сайдыы сана булааннара, хоту дойду

опохторхторун төрт дьарыктарын өйөөһүнүг
инвестициялардаах программалар оноруллуларга
күүгүллэр. Итиннэ эрдэ Правительство аһынан-
үлүнэн хааччыһына ылыммыт уураахтара,
дьяһаллара туолан иһинилэр ырытыллыада.

Биэрэпис "Бүтүн Россиятаагы тыа хаһаайыстыбатын
туһуан" Россия Государственной Думатынан,
Федерациятын сүбэтигэр 2005 сыллаахха от ыйыгар
бигэрэммит сокуонугар олоһуран ытыллыада. Бу
сокуон үһүс ыстатыһыгар олоһуран онороччу кыра
да, улахан да тэриһтэлэр, хаһаайыстыбалар,
бааһыһыдар уонна предпринимателлэр, биридмилээн
ыал, дьон бары биэрэпискэ кыттар уонча бэйэлэрин
хаһаайыстыбаларын туһунан толору көрдөрүүлэри
биэрэр эбэһиниһтээхтэр.

Биэрэпис социальнай да, политическай да суолтата
улахан. Оһон Россия, Саха сирин салалларынан,
Правительстволарынан биэрэпийи
хааччытаһаахтык ыстаарга ирдэһил күүскэ турар. Ол
һин бэлэмнэни барыһаһын талан ылан, Россия
сорох уобаластарыгар биэрэпис ытыллыһа, Саха
сиригэр Нам улуунун Никольскай сэлиэнньэтигэр бу
дыл балаһан ыйын 15 күнүгэр биридмилээн
биэрэпис ытыллыһа уонна көдүүтээһин көрдөрө.

Биэрэпийи ытыты болдьоһунан Саха сиригэр
сүөһүнү, ол иһигэр ынаһы, сылгыны, табаны, көтөрү
ааһы 2006 сыл күлүн тутар 15 күнүгэр муус устар 15
күмүгэр дьэри, оттуур уонна ыһылаах сирдэр

биэрэпистэрэ от ыйын 1 күнүгэр 25-гэр дьэри
ытыллыһа булаһынар. Бу биэрэпийи ытытыһа
бэлэмнэһинэн сибээһинэн улууска муниципальнай
тэриһини баһыһынан бастагы солбуйааччы Н.Н.Попов
салайааччылаах анал комиссия тэриһиннэ. Итинник
комиссиялар нэһиликтэргэ эмиз тэриһинилэр, ону
таһыман статистика отделын иһинэн төүт үлэһиттээх
анал сулуусла үлэһити сабалаата. Биэрэпийи сир
кадасырын онорор үлэһиттэр, налоговай сулуусла,
хамсаабат бааһы-дуолу регистрарыһылар тэриһтэлэр
уонна да аһытар ыһааллар. Билгиги сүрүннэн 2005
сыл тохсунньу 1 күнүгэһэ туругунан баар биэрэпийи
барыахтаах тэриһтэлэр. хаһаайыстыбалар,
бааһыһыдар, предпринимателлэр уонна биридмилээн
ыаллар испиһтэригэр чуолкайдаһыһын ытыллар.
Барыа аһы суол араас испиһтэргэ оноруллуохтаах, ол
илигэр нэһиликтэргэ уһаайба, оттуур уонна ыһы
сирдэрээх, сүөһүлээх бу нэһиликтэ буолбакка аһын
сиргэ, куоракка олорор дьонно тупса анал испиһтэ
оноруллуохтаах. Аһардаа манан дьыһы биэрэпис
уустуһун көрүүххэ сөл. Оһон 2006 сылга
ытыллыахтаах Бүтүн Россиятаагы тыа
хаһаайыстыбатын биэрэпинигэр бары тэриһтэлэр,
хаһаайыстыбалар салайааччыларын, биридмилээн
дьонун үрдүн, иһитиннэһтээхтик уонна интэриһтэригэр
сыйаннаһан кытаргытыгар ыннырабын.

Н.ХОЮТАНОВ,

Чурапчы улуугар биэрэпискэ боломуочунай.

Чуралчы оройуонун федеральной
суутун коллектива.